

Poggi, Gianfranco. (2019). Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım (B. Toprak & Ş. Kut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık edilmemiştir.

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Sayed Nasim BAHMAN

sayed.bahman@ogr.sakarya.edu.tr

0000-0002-2543-170X

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu

Yönetimi

Doktora Öğrencisi

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Siyaset ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Political and Social Studies

Atıf / Citation

Bahman, S. N. (2024). Poggi, Gianfranco. (2019). Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım (B. Toprak & Ş. Kut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi. *Siyaset ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 49-56. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10725741>

Makale Bilgisi

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirmesi/ Book Review

Geliş Tarihi: 12.02.2024

Kabul Tarihi: 16.02.2024

Yayın Tarihi: 29.02.2024

Poggi, Gianfranco. (2019). Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım (B. Toprak & Ş. Kut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi, 176 sayfa, ISBN: 9789756857212

Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım adlı eser ilk olarak 1989 yılında Stanford Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır. Bu eser İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu eserin Türkçe tercümesinin ilk baskısı 2001 yılında yayımlanmıştır. Fakat bu çalışmada dokuzuncu baskısı (2019) incelenmiştir. *Modern Devletin Gelişiminde* Gianfranco Poggi, modern devletin kurumsal gelişiminin ana aşamalarını inceler. Max Weber tarafından tanımlanan tipolojiyi kullanan Poggi, önce feodal devleti, ardından Ständestaat'ı ve mutlak devleti tanımlar. Kitabın devamında, on dokuzuncu yüzyılın anayasal devletini tartışır. Poggi, bu anayasal devletten modern Batı devletinin en eksiksiz somut örneği olarak söz eder.

Bu kitabın temel amacı, devlet sosyolojisi alanında yeni bir teori ve paradigma geliştirmektir. *Modern Devletin Gelişimi* kitabı, sosyolojik bir yönetim teorisi geliştirmeyi hedeflemesi ve devlet gücünü kullanma amaçlarını netleştiren temel bir eleştiri sunması açısından önemlidir. Dolayısıyla eser, Batı düşünce geleneğinde önemli bir değere sahiptir. Ayrıca bu kitap, sosyoloji ve siyaset bilimi alanına önemli bir katkı sağlamaktadır. Elbette bu kitabın katkısı sosyoloji, siyaset bilimi ve daha doğrusu siyaset sosyolojisi alanında daha belirgindir. Çünkü bu kitapta modern devlet üzerine sosyolojik ve siyasi bir yaklaşım oluşturulmaya çalışılmıştır.

Gianfranco Poggi, sosyoloji ve siyaset bilimi alanında önemli eserler yazmıştır¹. Poggi, çalışmalarında bir yandan sosyal bilim teorileriyle ilgili mevcut eksiklikleri tespit etmeye çalışırken, diğer yandan sosyal konulara yeni bir anlayış sunmaya çalışmıştır. Aslında Poggi, sosyal bilimlerde Marx, Weber, Tocqueville, Durkheim ve Simmel gibi düşünürlerin sosyolojik teorilerine yeni bir açıklama getirmeye çalışmıştır. Gianfranco Poggi'nin düşünce biçiminin, Weber gibi epistemolojik bir yaklaşıma dayandığı söylenebilir. Buna göre Gianfranco Poggi, Max Weber'in sosyolojik yaklaşımını geliştirmeye çalışmıştır.

¹ Gianfranco Poggi en önemli eserleri şunlardır: *Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım* (1989), *Devlet: Doğası, Gelişimi ve Geleceği* (1990), *Images of Society: Essays on the Sociological Theories of Tocqueville, Marx, and Durkheim* (Stanford University Press, 1972), *Calvinism and the Capitalist Spirit* (University of Massachusetts Press, 1984), *Money and the Modern Mind: Georg Simmel's Philosophy of Money* (University of California Press, 1993), *Durkheim* (Oxford University Press, 2000) ve *The Forms of Power* (Polity Press, Cambridge, 2001).

Bu çalışmada önce yazarın söz konusu bağlamdaki temel eserlerinden birisi olan kitabın temel bölümleri anlatılmış, ardından da kitabın eleştirel incelemesi yapılmıştır.

Modern Devletin Gelişimi kitabı bir önsöz ve altı bölümden oluşur ve tüm bölümler modern devletin nasıl geliştiğine odaklanmaktadır. Önsözde Poggi, bu kitabı yazmanın gerekliliğini ve amacını anlatmaktadır. Buna bağlı olarak, kitabın yazarı, sosyoloji biliminin çok uzun bir zaman devlet kavramıyla ilgilenmediğine inanmaktadır. Bu ilgisizlik, sosyal bilimlerde bağımsız disiplinlerin oluşması ve sosyolojinin çalışma alanı olarak toplumu seçmiş olması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu kitabın yazarı, bu boşluğu bir ölçüde doldurmaya çalıştığını iddia eder. Dolayısıyla, bu kitabın temel amacı "yönetim sosyolojisi" yaklaşımını sunmaktadır. Hatta yazar Önsözde daha da ileri giderek Marx ve Weber'in sosyolojik yaklaşımının sınırlı ve yetersiz olduğunu; dolayısıyla bu alanda nispeten kapsamlı bir sosyolojik yaklaşım sunduğunu iddia eder. Buna göre, mevcut durumda sosyolojik misyon devlet üzerine daha fazla araştırma yapmaktadır. Böylece bu eserin felsefesi de tam olarak bu tutumdan kaynaklanır.

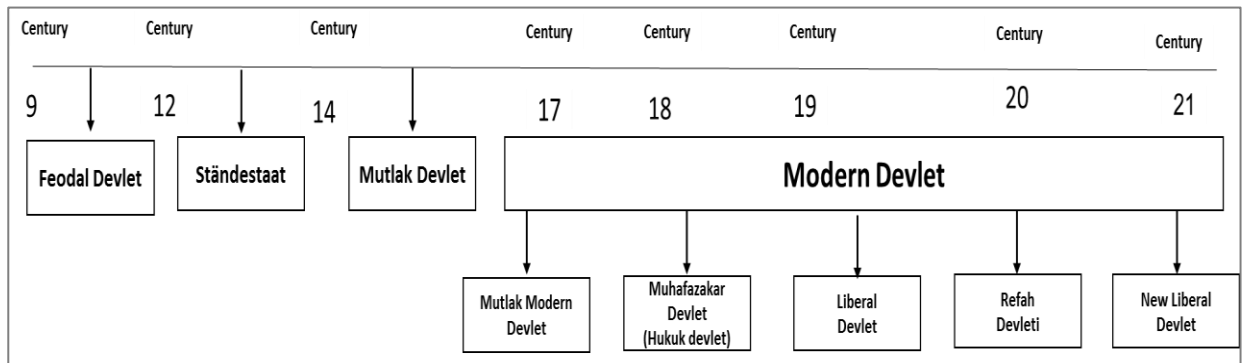
Kitabın ilk bölümünde, modern devletin tarihsel gelişim sürecini daha iyi anlamamızı sağlayan kavramsal bir araç olarak siyaset kavramına ilişkin iki farklı perspektiften bahsedilmektedir. İlk siyaset anlayışı, siyasal sistem teorisinin kurucusu David Easton'un görüşüne dayanmaktadır. David Easton'a göre siyaset, kaynakların toplumda dağıtılması demektir. Diğer bir ifadeyle siyaset, otoriteye dayalı olarak toplumdaki değerlerin dağıtılma sürecini tanımlayan bir kavramdır. Ancak her dağıtım siyasi bir düzene dayalı değildir. Çünkü siyaset alanındaki "dağıtım kapsamı" geniş ve tüm toplumu ilgilendirir. Bu anlamda siyaset, sosyal gruplar arasında bir pazarlık (çatışma ve uzlaşma) süreci olarak tanımlanabilir. Böyle bir süreçte, her sosyal grup güç elde etmek veya nüfuzu artırmak için kaynakları dağıtma sürecinde kendi çıkarlarını kazanmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak, Easton'un siyasete yaklaşımı içe dönük bir yaklaşıma dayanmaktadır. Modern devletin tarihsel gelişim aşamalarını izah edebilecek olan siyaset kavramının ikinci anlaşılış biçimi, Carl Schmitt'e aittir. Carl Schmitt siyaseti, "siyasal içerikli karar verme" süreci olarak tanımlar. Dolayısıyla siyaseti anlamak için, hangi kararların esasen siyasi olduğunu bilmemizi mümkün kılacak olan bir kritere ihtiyacımız vardır. Bir karar, örneğin ahlaki olması halinde "iyi-kötü", ekonomik

olması halinde ise “kârlı-kârsız”, hukuki olması halinde “yasal-yasal olmayan” ayrımlarınca belirlenmektedir.

Buna bağlı olarak, siyaseti anlayabilmek için de siyasi olanı belirleyen kriteri ortaya koymamız gerekmektedir. Schmitt’e göre bu kriter, “biz-onlar” ayrımı üzerine inşa edilen “dost-düşman” kriteridir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Schmitt’in siyasi olanla ilgili kriteri, bir “topluluk” temeline dayandırmasıdır. “Biz” bir topluluktur, “biz”in dışındakiler de “öteki” topluluklardır ve öteki topluluklar “biz”in düşmanı veya dostu olabilirler. İşte siyasi karar, “biz” ve dolayısıyla “onlar”ın (ötekilerin) kimliğini belirleme anlamında bir topluluk sınırı çizme ve bu sınırı muhafaza etme, onu “düşman”dan koruma, bunun için de dostları tayin etme kararıdır. Yine Schmitt’e göre, böyle bir siyasi karar olmadan, herhangi bir hukuk düzeni de olamayacaktır. Bu açıdan baktığımızda Schmitt’in görüşleri daha dışa dönüktür. Her iki düşünürün de ortak noktası, bir siyasi kurum olarak devletin toplumdaki düzeni sağlamak için otoriteyi kullanma ayrıcalığına sahip olmasıdır.

Kitabın ikinci ila altıncı bölümleri modern devletin gelişimini açıklamaktadır. Yazar, tarih boyunca üç tür (Feodalizm, Ständestaat² ve mutlak) devletle karşı karşıya kaldığımıza inanır. Yazara göre bu sekans (feodalizm ile mutlak devlet arasındaki sekans) modern devletin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır.

Şekil 1. Modern Devletin Gelişimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturuldu.

² Yukarıdaki tipolojide, feodalizm ve mutlak devlet terimi öğrenciler için aşınadır ve yalnızca Ständestaat terimi garip ve bilinmemektedir. Yazarın Ständestaat teriminin karşılığı "lonca devleti" dediğimiz şeydir.

İkinci bölümde, feodalizmin doğuşu anlatılmaktadır. Poggi, Karolenj İmparatorluğunu feodal sistemin temel taşı olarak veya başlangıç noktası olarak görür. Poggi'ye göre, sekizinci yüzyılın sonlarında meydana gelen üç temel dönüşüm, feodal devletin oluşumunu etkilemiştir. Birincisi, merkezi bir yönetim sistemi olarak Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü, ikincisi, nüfusun kitlesel göç yoluyla kitlesel olarak yerinden edilmesi ve üçüncüsü, Batı Avrupa toplumları arasındaki iletişim ve ticaretin genişlemesi, feodal devletin ortaya çıkışına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümde lord-vassal-fief ilişkisi detaylı bir biçimde anlatılarak, fief sahiplerinin giderek daha özerkleşmesi sonucu nasıl bir feodal anarşiye dönüştüklerinden bahsedilir. Poggi'ye göre bu dönüşüm sonucu ortaya çıkan düzensizliğin yarattığı anarşi ve şiddet ortamı yüzünden feodalizm, modern devletin başlangıç noktası olmaktan çok uzaktadır.

Kitabın üçüncü bölümü Ständestaat'ın gelişine adanmıştır. Ständestaat devletinin yükselişinin başlangıç noktası, şehirlerin ortaya çıkışına dayanmaktadır. Poggi'ye göre, şehirlerin ortaya çıkışı feodal sisteme yıkıcı bir darbe indirmiştir. 12. yüzyıldan sonra şehir, yavaş yavaş siyasetin ağırlık merkezi haline gelmiş ve şehirlerin ortaya çıkışı feodal yönetimin zayıflamasına yol açmıştır. Feodal yapının temel bileşenleri olan lord, vassal, fief ve din adamlarıyla birlikte tüccarlar ve zanaatkarlar yeni bir sınıf olarak eklenmiştir. Böylece siyasetin ağırlık merkezinin kırsal bölgeden şehre kayması, üretim tarzının değişmesi ve şehirlerde büyük nüfus birikimi giderek feodal devletten Ständestaat'a geçişi sağlamıştır. Gianfranco Poggi, geçiş yapılarının rolünü tanımlarken loncaların işlevine daha fazla dikkat etmiştir. Poggi, loncaların modern devletin kurumsal çerçevesinin dayandığı güçlü "hukuksal unsurlardan" oluştuğunu düşünür. Poggi, loncaların rolünü feodal baronlar topluluğundan ayırırken, loncaların kurumsal rolünü yansıtan birkaç önemli konuya işaret eder. Örneğin, Loncalar düzenli olarak toplanırken, feodal baronlar özel ve istisnai durumlar için toplanmıştır. Feodal baronların karar verme süreci belirsiz ve alışılmış, lonca meclisinin karar verme süreci ise net, kesin ve kodlanmış düzenlemelere dayanmıştır. Feodal baronların sosyal yapısı, efendiler ve vasallar arasında ikili bir sınıf düzenini temsil ederken, loncaların sosyal yapısı farklı sosyal sınıfların iradesini yansıtan bir tür siyasi derneği temsil etmiştir. En önemlisi, feodal baronlar her zaman hükümdarı yüce efendisi olarak kabul ederken, loncalar yöneticiye karşı tavır alıp bağımsız bir kurum olarak hareket edebilmişlerdir.

Dördüncü bölümde, mutlak yönetim sistemi tartışılmaktadır. Daha güçlü bölgesel devletlerin ortaya çıkmasıyla, küçük ve zayıf topraklar büyük güçler tarafından ele geçirilmiş, böylece 16. yüzyılın sonlarında mutlak bir devletin oluşumunun önü açılmıştır. Standestaat çökünce de modern devletin ilk belirtisi görülmüş, feodal toplumun unsurları yavaş yavaş ortadan kaybolmuştur. Böylece toprak sahibi de bu dönüşümdeki yerini kaybetmiş ve yeni bir sosyal sınıf olarak burjuvazi bu boşluğu doldurmuştur. Gianfranco Poggi'ye göre, "mutlak devlet" ekonomik reformun, bürokratik ve mali kurumların genişlemesinin ve siyasi ve idari güç merkezileşmesinin bir ürünüdür. Bu bölümün önemli noktası, yazarın bürokrasinin modern devletin ortaya çıkışı üzerindeki etkisini vurgulamasıdır. Son olarak, Gianfranco Poggi, "mutlak devlet" in ortaya çıkışını modern devletin ortaya çıkışının başlangıç noktası olarak görür.

Poggi, kitabın beşinci bölümünde modern devletin özelliklerini hukuksal bir bakış açısıyla inceleyen soyut bir tartışma sunmaktadır. Yazar, bu bölümde on dokuzuncu yüzyıl Avrupa ülkelerinin hukuk sistemini inceler. Yazarın amacı, sosyolojik olarak önemli görülen Batı ülkelerinin hukuk sistemleri arasında farklılıkların ötesinde ortak ilkelere ulaşmaktadır. Bu amaçla modern devletin evrimini birkaç önemli alanda incelemiştir ve nihai sonucu şu şekilde özetlenebilir:

- 1) 19. yüzyıldaki gelişmeler ışığında devletin niteliği değişir ve bu değişime bağlı olarak toprak birliği, dış ilişkilerde bağımsızlık ve iç egemenlik gibi ilkeler önem kazanır.
- 2) Modern devletin meşruiyet kaynağı dini ve geleneksel kaynaklardan rasyonel kaynağa kayar.
- 3) Anayasa, vatandaşların ve hükümetin karşılıklı haklarının ana garantörü olarak kabul edilir.
- 4) Çoğulculuk ve görüş farklılıklarına saygı duyulması ihtiyacı modern devletin temel göstergelerini oluşturur (s. 129-137).

Son olarak altıncı bölümde, liberalizm ve sonrasındaki devlet ve toplum konusu ele alınmıştır. Gianfranco Poggi'ye göre, yirminci yüzyılın başlarında geleneksel muhafazakâr rejimlerin çöküşüyle liberal bir devlet modeli ortaya çıkmıştır. Liberal modelde devlet, toplumun bir

aracıdır. Hukuksal açıdan özgür ve eşit bir düzen vardır. Bu dönemde toplu çıkarların baskısı oy hakkı ile düzenlenmiş ve siyasi partiler grupların sözcüsü haline gelmişlerdir. Liberal devlet, 1929 büyük buhranı ile gerilemiş ve yerini "Refah Devleti" adı verilen başka bir modern devlet biçimi almıştır.

Genel bir değerlendirmede, kitabın ilginç bir başlığı olmasına rağmen içeriğinin okuyucu için biraz sıkıcı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kitap metninin başlık hakkını yerine getirmediği söylenebilir. Alman öğrencilere veya en fazla Avrupalı öğrencilere çekici gelebilir, ancak ben de dahil olmak üzere Amerikan geleneğine eğilimli olanlar için biraz sıkıcıdır. Mevcut eserin eleştirileri iki açıdan ele alınmaktadır. Yani, eleştiriler hem kitabın yazarına hem de kitabın çevirmenlerine yöneltilebilir. İlk olarak, kitabın yazarı ile ilgili eksikliklere işaret edeceğiz, daha sonra çevirmenin eksikliklerini anlatmaya çalışacağız.

İlk olarak eser, hem içerik hem de alıntı yapılan kaynaklar açısından büyük ölçüde batıya yöneliktir. Aslında modern devletin oluşumundaki diğer konular gibi, diğer uygarlıkların rolü ve katkısı göz ardı edilmiştir. Yazar kendi kitabının önsözünde belirttiği gibi, esas olarak iki tür kaynak kullanır: Batı siyasi kurumlarının tarihi ve Avrupa ülkelerinin anayasaları. Yazarın kendi itirafı, bu araştırmanın ciddi sınırlarını açıkça göstermektedir. Öyle ki bu eser tamamen Alman rengine ve kokusuna bürünmüştür. Bu kitabın başlığını “Alman Sosyolojisi Perspektifinden Modern Devletin Gelişimi” olarak değiştirmek daha yerinde olabilir. İkinci eleştiri, yazarın bu kitapta kullandığı devlet tipolojisinin türüyle ilgilidir. Bu kitapta bahsedilen devlet tipolojisi, çoğunlukla Alman gelenek ve yöntemine göre siyasi kurumların tarihsel ve yasal yönlerini inceleyen öğrenciler ve araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır. Fransız, Amerikan ve İngiliz gelenek ve yöntemlerini inceleyen araştırmacılar için bu tipoloji pek tanıdık gelemeyiz. Kitabın yazarının sosyal bilimcilerin üzerinde anlaştığı devlet tipolojisini kullanılmasının daha doğru olduğu söylenebilir. Üçüncü olarak, modern devlet kavramı ile geleneksel devlet kavramı arasında kesin bir ayrım yoktur. Kitapta, bu iki olgunun sınırları iç içe geçer ve okuyucunun kafasını karıştırır. Bu konuda modern devletin geleneksel devletlerden ayrılmasına vurgu yapan baskın bir görüş olduğunu gösterir. Ancak bu alanda sosyal bilimlerde iki görüş vardır. İlk görüş, ikisi arasındaki genel ve tam ayrımı kabul eder ve modern devlet ile şehir devleti arasındaki herhangi bir benzerliği reddeder. İkinci görüş, modern hükümet ile şehir devleti arasındaki inkâr edilemez benzerlikleri kabul eder. Bu

bağlamda, yazarın modern devlet ve geleneksel devletten net bir görüntü sunması gerekirdi diye düşünüyorum.

Yazarın devletin teorik meselelerine yeterince ilgi göstermemesi, diğer disiplinlerin bilimsel yaklaşımına dikkat etmemesi ve devlet kavramında teorik belirsizliğin varlığı, bu çalışmanın diğer eleştirisidir. Yazarın yanı sıra, bu eserin çevirmenlerine yönelik bazı eleştiriler de vardır. Eserin çevirisine yönelik tüm eleştirilere burada değinmek mümkün değildir. Bununla birlikte, önemli bir husus olarak kitabın Türkçe çevirisinde anlaşılamayan birçok belirsiz cümle göze çarpmaktadır. Bu belirsizlikler, bir yandan kitabın orijinal metninin eksik bir çevirisine işaret ederken, diğer yandan çevirmenin sosyolojik literatüre tam bir aşinalığının olmadığını gösterir.

Sonuç olarak, Gianfranco Poggi *Modern Devletin Gelişimi* adlı kitabında, modern devletin oluşumunu inceler. Bu kitapta Poggi, modern devlet üzerine sosyolojik bir yaklaşım geliştirmeye çalışır. Poggi, modern devletin gelişimini teorik olarak tarihsel alıntılara dayanarak anlatır. Yani modern devletin gelişim aşamalarını betimsel ve açıklayıcı bir üslupla, başarılı bir şekilde anlatır. Burada yapılan eleştiriler dışında bu kitap hem içerik açısından hem de metodolojik açıdan yeni ve benzeri görülmemiş bir çalışmadır. Bu çalışmanın özel önemi, yazarın modern devletin gelişimini araştırarak tamamen yeni bir sosyolojik yaklaşım yaratması ve geliştirmesidir. Son olarak, bu kitap sosyal bilimler öğrencileri, özellikle kamu yönetimi öğrencileri için çok önemlidir. Çünkü bürokrasinin modern devletin ortaya çıkışındaki ve gelişimindeki rolünü vurgulamaktadır.